

comes de Monçon, et Tullensis episcopus Alemanos non ferentes, cum copioso exercitu adventum pacifici principis expectabant. Sed Græci quibus poterant injuriis et maxime fori subtractione illos transfretare cogebant, dicentes se pactum cum eorum imperatore firmasse, quod nullum suorum ibi permitterent remanere. Regii vero nuntii qui adhuc in urbe morabantur, hoc audientes, et verum esse credentes, litem illam tali pacto terminarunt, ut illi transirent, et forum idoneum in aliam partem expectantes haberent. Quo facto pauci Franci qui supervenerant remanserunt. Quos cum alios sequi monerent, cogere nec impetrarent, immensam multitudinem Pincenatorum et Cumanorum ad eos debellandos miserunt, qui etiam in desertis Bogariæ per insidias de nostris plurimos occiderunt. Illi autem quemdam terræ tumulum ascendentes, et in eo se bigis et quadrigis sepientes, viriliter resisterunt. Ibi nostri primam perpessi sunt penuriam, quia forum non habebant, nec illi ab impugnatione cessabant. In urbe vero regii nuntii tarde licet hoc scientes, imperatorem adeunt nimia commotione ferentes. Cognito enim doloso scelere, de his qui transierunt pridie, conqueruntur, et maxime de his qui in urbe Christianorum ab infidelibus impugnantur. Tunc imperator quasi aliter Pincenatos in habere non posset, jubet nostros accedere propius, et subitus se ad pedem palatii hospitari et mercatum præberi.

Igitur illi audito nuntio claustra sua qualiacunque exeunt, et quo jussi fuerant quasi nihil timentes incedunt. Cum ecce illos Pincenatorum alii persequuntur, alii locum illorum occupare nituntur. Illi autem celeriter et viriliter revertentes et persequentibus locum suum occupantibus animose resisterunt. Ibi multi pedites ut expeditius fugerent, suarum rerum projicientes aliqua perdidit. Tunc quidam nuntiorum ardentius inflammati, Eurardus videlicet de Britoilo, et Manasses de Bugues, et Ansellus dapifer Flandrensis, et quidam alii judicantes melius honeste pati mortem suam quam turpiter videre suorum, armantur, civitatem exeunt, junguntur suis, et participes efficiuntur discriminis. Magister vero templi domnus Eurardus de Barris, et Bartholomæus cancellarius, Herchembaudus Burbonensis, et quidam alii imperatorem aggredientes, eum quem tunc viribus superare non poterant, ratione vicerunt. Jurat ille se hoc nescisse, suis petit veniam, nostrosque facit juxta palatium hospitari, et omni propulsa inquietudine, mercatum facit præberi. Esset nuntiis satisfactum, nisi probarent scelus ex scelere; didicerant enim eum cum Turcis pacem habere. Et qui regi scripserat ad debellandas gentes incredulas secum ire, et se de illis novam et gloriosam victoriam habuisse, certum erat cum eisdem inducias duodecim annorum firmasse. Angebatur etiam ex hoc, et declarabatur perfidia, quod per regnum ejus sola incedebat multitudo secura. Episcopus enim Lingonensis, et comes Wareneensis, et

quidam alii qui ad arma sibi præparanda, ciborumque viaticum Constantinopolim paucos præmiserant, magna rerum damna pertulerant, et suorum vulnera mortesque dolebant. Et hoc non semel accidit. Ex quo enim terram ipsius intravimus suorum atrocitiam, quia viribus erant impares, perpessi sumus. Esset hoc forsitan tolerabile, et poterat diei mala quæ pertulimus, malis quæ fecimus meruisse, nisi blasphemia jungeretur. Nam si nostri sacerdotes missas super eorum altaria celebrabant, quasi essent profanata, lustrando et abluendo postea expiabant. Habent omnes divites capellas proprias, picturis, marmore, et lampadibus sic ornatas, ut unusquisque eorum merito diceret: *Domine, dilexi decorem domus tuæ (Psalm. xxv)*, si lampas in eis orthodoxæ fidei coruscaret. Sed prohi nefas! audivimus scelus eorum morte luendum, quia quotiescunque nostrorum connubia contrahunt, antequam conveniant, eum qui Romano more baptizatus est, rebaptizant. Alias hæreses eorum novimus, et de more sacrificii, et de processione Spiritus sancti. Sed nihil horum nostram paginam sordidaret, nisi nostræ materiæ conveniret.

His enim de causis nostrorum incurrerant odium, exierat namque inter laicos etiam error eorum. Ob hoc judicabantur non esse Christiani, cædesque illorum ducebant pro nihilo, et a prædis et rapinis difficiliter poterant revocari. Sed revertamur ad regem, qui, licet fere diebus singulis novos imperatoris nuntios habeat, causatur tamen moras suorum, quia quid cum eis agatur ignorat. Bona semper nuntiant, nunquam ostendunt, et minus creduntur, quia omnes eundem adulationis semper habent proœmium. Polychronias eorum suscipit, sed vilipendit: sic enim vocantur reverentiæ quas non solum regibus, sed etiam quibuslibet suis majoribus exhibent, caput et corpus submissius inclinantes, vel fixis in terram genibus, vel etiam sese toto corpore prosternentes. Interdum imperatrix reginæ scribebat, et tunc Græci penitus frangebantur in feminas, omne virile robur, et verborum et animi deponentes. Leviter jurabant quidquid nos velle putabant, sed nec nobis fidem, nec sibi verecundiam conservabant. Generalis est eorum enim sententia non imputari perjurium, quod sit propter sacrum imperium. Nec me putet aliquis odiosum genus hominum persequi, et odio eorum fingere quæ non vidi, requisitus enim quicumque Græcos venerit, fatebitur quia quando timent, nimia sui dejectione vilescunt et quando prævalent, gravi subditorum oppressionem superbiunt. Cæterum multo studio consulendo laborabant ut rex ab Andrinopoli ad Sanctum Georgium de Sisto gressum diverteret, et ibi celeriter et utilius transfretaret. Rex autem noluit incipere, quod Francos audiebat nunquam fecisse. Igitur eisdem vestigiis, sed non eisdem auspiciis Alemannos subsequitur præcedentes. Et cum ad unam diem Constantinopolim propinquasset, suos nuntios habuit obvios, rumores de

imperatore quos jam ex parte retulimus reportantes. Tunc fuere qui regi consulerent retrocedere, et terram opulentissimam cum castellis et urbibus capere, et interim regi Rogerio, qui tunc imperatorem maxime impugnabat, scriberet, et ejus adjutus navigio ipsam Constantinopolim expugnaret. Sed vae nobis, imo Petri apostoli subditis omnibus, quod non prævaluerunt voces eorum! Processimus igitur et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius nobiles et divites, tam cleri quam populi, cæteratim regi obviam processerunt, et cum honore debito susceperunt, rogantes humiliter ut ad imperatorem intraret, et de sua visione et colloctione illius desiderium adimpleret. Rex autem ejus timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis suorum intravit, et eum in porticu palatii satis imperialiter

obvium habuit. Erant fere coævi et coæquales, solis moribus, vestibus dissimiles. Tandem post amplexus et oscula mutuo habita, interius processerunt, ubi positus duobus sedilibus pariter subsederunt. Circumstante autem corona suorum, loquuntur per interpretem; requirit imperator esse regis et voluntatem, optans ei quæ Dei sunt, quæ sua sunt reprimittens; utinam sicut honeste, sive vere! Si gestus corporis si alacritas faciei, si verba cordis intima demonstrarent, circumstantes illum nimio affectu regem diligere comprobarent; sed tale argumentum probabile est, non necessarium. Post hæc sicut fratres ab invicem discesserunt, et regem foras ad palatium in quo erat hospitatus, imperii nobiles conduxerunt.

LIBELLUS QUARTUS.

Constantinopolis Græcorum gloria, fama dives et rebus ditior, ad formam veli navalis in trigonum ducitur. In interiori angulo Sanctam Sophiam habet, et palatium Constantini, in quo capella est quæ sacrosanctis reliquiis honoratur; duobus autem lateribus mari præcingitur. Venientes ad urbem, Brachium Sancti Georgii ad dexteram et quemdam profluvium qui de ipso procedens, ad quatuor fere millia tenditur, habebamus ad lævam. Ibi palatium, quod dicitur Blacherna, fundatur quidem in humili, sed sumptu et arte, decenti proceritate consurgit, et triplici confinio triplicem habitantibus jucunditatem offerens, mare, campos, urbemque visibus alternis despicit. Exterior ejus pulchritudo fere incomparabilis est, interior vero quidquid de illa dixero superabit. Auro depingitur undique, variisque coloribus, et marmore studioso artificio sternitur area, et nescio quid ei plus conferat pretii, vel pulchritudinis, ars subtilis, vel pretiosa materia. Latus tertium de trigono civitatis, campos habet, sed duplici muro munitur, et turribus, qui a mari usque ad palatium fere duobus millibus tenditur. Hic nec robore firmus est, nec turre in altum subrigit, sed urbs, sicut æstimo, in sua multitudine, et antiqua quiete confidit. Infra muros terra vacua est, quæ aratra patitur et ligones, habens hortos omne genus oleorum civibus exhibentes. A foris subterranei conductus influunt, qui aquas dulces civitati largiter tribuunt. Ipsa quidem sordida est et fetida, multisque in locis perpetua nocte damnata. Divites enim suis aedificiis vias tegunt, sordesque et tenebras pauperibus et hospitibus derelinquunt. Ibi cædes exercentur, et atrocitiam et quæ tenebras diligunt alia scelera. Quoniam autem in hæc urbe vivitur sine jure, quæ tot quasi dominos habet, quot divites, et pene tot fures quot pauperes, ibi sceleratus quisque nec me-

tum habet nec verecundiam ubi scelus nec lege vindicatur, nec luce venit in palam. In omnibus modum excedit; nam sicut divitiis urbes alias superat, sic etiam vitiis. Multas quoque habet ecclesias, Sanctæ Sophiæ magnitudine impares, non de core; quæ sicut sunt admirabiles pulchritudine, sic sunt etiam numerosis sanctorum pignoribus venerandæ. Ad has intrabant qui poterant, alii curiositate videndi, alii devotione fideli. Rex quoque, duce imperatore loca sancta visitavit, et revertens, cum eo victus precum instantia comedit, Convivium illud sicut gloriosos convivas habuit, sic apparatus mirifice, dapum delicias, voluptuosos jocularum plausibus, aures, et os et oculos satiavit. Timebant illi regi multi suorum; ipse vero, qui Deo commiserat curam sui, fide et animositate penitus nihil timebat. Non enim cito credit sibi noceri, qui nocendi non habet animum, licet Græci nullum argumentum perfidiæ demonstrarent: credo enim illos non tam sedulum exhibuisse servitium, si bona cogitarent. Suas vero dissimulabant injurias, post Brachii transitum exigendas. Nec imputabatur eis si portas urbis multitudini obserabant, quia multas eorum domos, et oliveta combusserant, vel penuria nemorum, vel insolentia et ebrietate stultorum. Faciebat eis rex aures, manus et pedes sæpius detruncare, nec sic poterat eorum vesaniam refrenare. Imo erat necessarium alterum e duobus, vel, multa millia simul occidere, vel eorum mala plurima tolerare. Forum igitur satis abundanter nobis afferebat navigium; et ante palatium, vel etiam in tentoriis habebamus congruum si duraret, concambium, minus quam duobus denariis stammam unam, et earum triginta tres solidos propter marcæ.

Postquam vero tribus dietis urbem transivimus, pro una vel vi denarios, et pro xii solidis mar-

cam unam perdebamus. Cæterum dum rex venientes per Apuliam expectat inter Brundisium et Durachium transfretantes, solemnitas beati Dionysii accidit, quam ipse veneratione qua debuit celebravit. Novit hoc imperator; colunt etenim Græci hoc festum et clericorum suorum electam multitudinem, dato unicuique cereo magno, variis coloribus et auro depicto regi transmisit, et solemnitatis gloriam ampliavit. Illi quidem a nostris clericis verborum et organi genere dissidebant, sed suavi modulatione placebant. Voces enim mistæ, robustior cum gracili, eunucha videlicet cum virili (erant enim eunuchi multi illorum), Francorum animos demulcebant. Gestu etiam corporis decenti et modesto, plausu manuum, et inflexione articularum, jucunditatem visibus offerebant. Referimus imperatoris obsequia ut pateat dolus ipsius, qui prætebat affectum quem solemus amicis præcordialibus demonstrare, et gerebat animum quem non possemus, nisi mortibus nostris placare. Certe nemo Græcos cognosceret, nisi experimento vel spiritu prophetiæ. Episcopus vero Lingonensis eorum fidem improbens, contemnens obsequia, prophetans mala quæ postea sensimus, urbem capi suadebat. Muros fragiles quorum magna pars ante nostros corruit, inertem populum, sine mora vel labore, ruptis conductibus, dulces aquas posse subtrahi comprobabat. Dicebat vir ille prudens animo, religione sacer quod capta illa civitate non esset necessarium alias expugnare, quia gratuitum possidenti caput earum præberent obsequium. Addebat **40** etiam quod ipsa rem Christianitatis non habet, sed nomen, et cum deberet per se Christianis auxilium ferre, non illos non prohibere, ante paucos annos imperator Antiochenum principem aggressus est expugnare. Prius cepit Tharsum, et Manustram, et castella plurima, terramque latissimam, expulsisque Catholicis episcopis urbium, et hæreticis substitutis, obsedit Antiochiam. Cumque deberet, sumptis Christianorum copiis, paganorum viciniam propulsare, illorum auxilio nisus est Christianos exterminare. Deus autem horum cognitor, iudex, et vindex, voluit ut ipse sibi toxicatam sagittam infligeret, et modico vulnere vitam indignam finiret. Iste vero qui nunc regnat, hæres quæstus et criminis, sicut jura Ecclesiarum sibi retinet, et alia quæ pater impie acquisivit, sic cæteris inhiat quæ ipse concupivit: et jam principibus extorsit hominum, et erigens altare contra altare, Patriarcha Petri despecto, in urbe statuit suum. Sit vestri iudicii utrum illi parcere debeatis, quo regnante cruce Christi et sepulcro nihil tutum, quo destructo nihil contrarium. Cum perorasset episcopus, placuit aliquibus quod dicebat. Plures autem quibus displicuit, hæc et similia respondebant: De fide istorum non possumus iudicare, legis ignari; quod autem impugnavit Antiochiam, malum fuit; potuit tamen causas habere justitiæ quas nescimus.

(57) Hic deest transit, vel quid simile.

A Certum vero est regem nuper cum papa locutum fuisse, et super hoc nec præceptum ejus, nec consilium accepisse. Visitare sepulcrum Domini convenimus nos et ipse, et nostra crimina, præcepto summi pontificis, paganorum sanguine vel conversione delere. Nunc autem urbem Christianorum ditissimam **41** expugnare possumus et ditari, sed cædendum est et cadendum. Si ergo cædes Christianorum peccata diluit, dimicemus. Item, si nostris mortuis non nocet ambitio, si tantum valet in itinere pro acquirenda pecunia interire, quantum summi pontificis obedientiæ et voto nostro intendere placent divitiæ, sine timore mortis discrimina subeamus.

Talis erat eorum altercatio, et favebant sibi de jure, assertores utriusque sententiæ. Credo tamen quod vicisset episcopus, nisi Græci magis prævalerent dolis quam viribus, qui nostras moras habentes suspecti, urgere transitum non audebant, forum tamen ex parte subtrahentes, rumoribus Alemannorum nostros ad transitum concitabant. Primo retulerunt Turcos copiosum exercitum congregasse, et Alemannos de illis sine damno suorum quatuordecim millia peremisse. Post diem alteram feliciore eventu, infaustum transitum amplius persuadebant. Dicebant enim Alemannos pervenisse Iconium, et ante adventum illorum, ejusdem civitatis perterritum fugisse populum. Et quoniam ipsi festinant in antea, imperator alter alteri scripsit ut veniat, et quod sine suo labore conquistum est, defendendo possideat. His stimulis exercitus agitur, et de mora regis commurmurat, dum quidam lucris eorum, quidam laudibus invident. Victus ergo rex, et Græcorum monitis, et suorum querelis, antequam venirent quos expectaverat, transfretavit. Et imperator sicut hoc ardentem voluit, sic velociter navium copiam præparavit. Rex autem cum Brachium (57), fecit dies quindecim partem sui exercitus expectando, ultra similiter quindecim, Græcorum versutias tolerando. **42** Habent illi locum quem expectaverant, et audent detegere quæ cogitaverant. Tamen nostrorum vesaniæ dederunt eis velamina suæ nequitiae. Unde dictum est a pluribus quod nobis fecerunt non esse malitiam, sed vindictam. Ex parte iudicat qui rem novit ex parte; sed non potest facere rectum iudicium, qui causam ex integro non cognoscit. Illi enim offendi poterant, non placari. Ecce pertransivimus, et nos naves cibariæ cum cambitoribus subsequuntur; sternunt gazas in littore, fulgent auro tabulæ, vasisque argenteis quæ a nostris emerant honestantur. Veniunt de exercitu qui cambiunt necessaria, junguntur et illis qui ambiunt non sua. Igitur, una die Flandrensis quidam dignus flagris et flamma, cernens immensas divitias, et immoderata cupiditate cæcatus, clamat, haro, haro, rapiens quod cupivit; et audacia pariter, et prædæ pretio, sibi similes ad

nefas animavit. Et quoniam ubique stulti eunt (in concambio enim quot occisi tot stulti) corruunt ubique qui pecunias in promptu habebant. Crescit clamor, furor, corruunt exedræ, conculcatur aurum et rapitur, metu mortis cambitores fugiunt spoliati, navesque suscipiunt fugitivos, et subductæ littori, referunt ad urbem qui cibos emebant nostrorum plurimos. Verberantur isti et spoliantur, civitas quoque quos hospites habuit, quasi hostes spoliavit. Fiunt hæc nota regi, succensusque ira requirit maleficum, qui a comite Flandrensi redditus, in prospectu civitatis illico est suspensus. Deinde festinat quærendo perdita, reddentibus donando veniam, celantibus comminando similem poenam. Et ne suam præsentiam timerent vel erubescerent, jussit ut episcopo **43** Lingonensi omnia redderent. Revocantur in crastinum qui pridie fugerant, et quod se jurare poterant perdidisse, plenarie rehabebant. Requirebant plurimi amplius quam deberent, sed rex maluit quod defuit de suo restitui, quam pacem sui exercitus violari.

Quo facto eligit qui suos et quæ perdidit ab imperatore requirerent, et exercitui forum reducerent, Arnulfum Luxoviensem episcopum eloquentia et religione præclarum, et Bartholomæum cancellarium. Et quoniam rex urgebat qui semper festinus erat errata corrigere, satis mane transfretaverunt, et æditum gratia palatium intraverunt, sed loqui cum idolo nequiverunt. Illo die fuit alter alteri pro solatio, intuitus picturarum pro cibo, et instanti nocte marmoreum pavementum pro culcitra vel lecto. Sequenti vero die cum profanus ille circa tertiam surrexisset, vocati veniunt ante illum sobrii et insomnes, suam legationem absolventes, et de satisfactione suorum, et de querela nostrorum; fecissetque eum episcopus satis tractabilem prudenti eloquentia et suavi, si posset serpens ille ab aliquo incantari; sed aspidis more surdus, et veneno turgidus, mutatus est ab illo quem antea viderant, imo detectus quem sub doli tegmine prius non cognoverant. Tamen instat episcopus, et ex parte prævalet, habet forum exercitus, et peregrinis suis rebus perditis patet egressus. Dicit ille se adhuc cum rege locuturum, et cito nuntios præmissurum, urget episcopum regredi privata necessitas, ne cum eo faceret triduanum jejunium. Ille **D** bonum adhuc simulat, ut amplius noceat, exhibens forum, sed parce; locuturus cum rege, sed tarde. Dum ergo mittit nuntios et remittit, plures dies **44** pertranseunt, et Franci quod ad viam præparaverant comedunt. Volebat regem ad suum palatium regredi, rex in suam ripam vel in mari ex equo colloquium fieri. Tandem quod cante distulerat, per nuntios revelavit, et regis cognatam, quam regina secum habebat, cuidam suo nepoti conjugem, sibi que baronum hominum requisivit. Ob hoc duces itineris, et ubique forum et concambium competens promittebat, ubi hoc non haberent prædarentur, si castrum vel civitas negarent hujus-

PATROL. CLXXXV.

A modi caperentur, si sumptis spoliis sibi vacuæ dimitterentur. Offerebat insuper regi munera digna rege, et baronibus singulis suæ congruentia dignitati. His auditis fuit iterum opus morarum, tum quia comes Morianensis, et marchio de Monteferrato, avunculi regis. Alvernensis comes, et plures alii quos exspectabamus, ultra urbem in conspectu nostro tentoria fixerant, tum quia barones de imperatoris quæstione dissentiebant. Græci autem qui solebant urgere transitum, prohibendo tardabant. Igitur egregii milites per montana dispersi, moræ providentes et itineri, prædis replent exercitum, Græcorum damno suis ementes navigium. Offerunt igitur quod prohibuerant, transductique recipiunt quos exspectaverant. Interea dum quod requirebat imperator in dubio est, Perticensis comes Robertus, regis germanus, cognatam suam reginæ clam subripit, se cum quibusdam baronibus, illius subducens hominio, et cognatam suam nepotis ejus matrimonio. Sic præcedit Nicomediam, et rex cum episcopis et aliis baronibus, imperatoris discutit causam. Dicebant quidam et maxime Lingonensis: « Ecce impius patefacit quod ante celaverat: **45** vestrum requirit hominum, quorum servus potuit exstitisse, promittens turpiter quod victoria debuit acquisisse. Nos autem, charissimi, præferamus commodis honestatem, obtineamus viribus quod ipse quasi cupidus et timidus pollicetur. Turpe est enim in præsentem tam gloriosum habere dominum, et infideli facere hominum. » Alii vero, quorum numerus et ratio superavit, hujusmodi respondebant: « Ex consuetudine post regem plures dominos habere possumus, quorum feodos possidemus, sed illi fidem principaliter observamus. Si iudicamus hoc esse turpitudinem, delemus consuetudinem. Nunc autem imperator sibi timens nostrum requirit hominum. Si ergo turpe est nos ab eo timeri, si est inhonestum quod minoribus facimus nos facere imperatori, dimittamus. Si vero metus imperatoris, vel mos nostræ consuetudinis, nec regi facit injuriam, nec nobis verecundiam, acquiescamus nostræ consuetudini, pro nostro commodo illius parcemus formidini, velimus commoda providentes itineris necessitati. Nemo nostrum novit hanc terram, igitur opus est duce; contra paganos **D** properamus, Christianorum utamur pace. »

Dum hæc aguntur, omnes fere quos rex expectaverat, transfretarunt, quorum nomina mihi dolor est recitari, quia mortes eorum immaturas aspexi; et esset forsitan legenti tædium, qui quærit utilitatis vel probitatis exemplum. Et quoniam solus imperator erat ulterius causa morandi, imperat rex castra moveri. Quod ille audiens, præmissis nuntiis post eum properat, determinans quoddam castrum eorum colloquio; in quo sibi cavit vicini maris adunato navigio. Rex autem Alemannorum æmulus, quorum bonam famam **46** lætus audierat, et similem festinanter quærebat, nec morari voluit, nec colloquium respuit. Igitur exercitu præcedente re-

vertitur, ducens secum baronum gloriam et militum multitudinem expeditam. Egre tamen ferebat quod ille suorum hominum requirebat, sed Dei servitio putabat esse utile quod promittebat. Si Christianus esset, illud sine aliqua exactione deberet; sed dicebat quod nostram gentem jam expertam suo regno timeret. Et esset ante illos quidquid foret eis utile fugiendum, si non eum facerent tali satisfactione securum. Rex autem contra paganos de festinatione succensus, ad illius voluntatem rigorem sui animi maluit inclinare, quam Dei servitium aliqua occasione tardare. Convenientes igitur, pactiones prius exponunt, videlicet quod ei rex nec castrum nec civitatem quæ sui juris essent auferret. Satis est hæc rationabilis et modesta petitio, quam subsequitur æque liberalis, sed fallax promissio. Ut enim paci regis imperialis gratia responderet, adjecit quod duo vel tres optimatum suorum cum rege procederent, quem recto itinere conducentes, forum competens ubique ministrarent. Ubi autem hoc deesset, prædationes castrorum, et urbium captiones sine querela toleraret, si sumptis spoliis terra illi vacua remaneret. Tunc temporis rex Rogerius Apuliensis illum importune et feliciter impugnabat et locis pluribus expugnabat. Contra quem si regem nostrum sibi sociare potuisset, omnem illi thesaurorum copiam effudisset. Sed cum eum nequiret ad hoc flectere, vel assidua prece, vel incredibili

A promissione, de supradictis alter alteri mutuo sese fœdere sociavit. Deinde sumpto baronum hominio, et rege cum illis donis satis **47** imperialibus honorato, hic post exercitum properavit, ille sacrilegus novo perjurio maculatus, exuto timore remansit, forum longo tempore necessarium paucis diebus exhibens, et promissos duces itineris nunquam reddens. Illo die sol vidit scelus quod ferre non potuit, sed ne videretur illud æquare prodioni Dominicae, servivit mundo dimidius, et dimidius se abscondit. Cum igitur exercitus dimisso rege procederet, et solem in forma dimidii panis magna diei parte conspiceret, verebatur ne ille qui super alios fide lucebat, dilectione fervebat, spe superna tenebat, prodione Græcorum aliqua portione sui luminis privaretur. Sed aliud accidit æque dolendum. Imperator enim Alemannorum a duce suo proditus, et in concavis montibus clam relictus, multis suorum jaculis Turcorum confossis millibus, retrocedere compulsus est sicut postea referemus. Quod postquam didicimus, quid significaret celeste prodigium rectius exposuimus, dicentes nostrum regem et Almannum unum esse solem, quoniam unius fidei lumine coruscabant; et hunc lucere dimidium, et dimidii circuli radios abscondisse, quando rege fervore solito tenente cursum, Alemanni retrocedebant.

LIBELLUS QUINTUS.

Constantinopolis superba divitiis, moribus subdola, fide corrupta, sicut propter suas divitias omnes timet, sic est dolis et infidelitate omnibus metuenda. Si autem careret his vitiis, aere temperato, et **48** salubri fertilitate soli, et transitu facili ad fidem propagandam posset locis omnibus anteferri. Habet enim brachium Sancti Georgii quod fecunditate piscium mare est et salsedine, fluvius quantitate, qui possit in die septies vel octies ultro citroque sine periculo navigari. Ultra Romania est, terra latissima, montibusque saxosis asperima, meridiana sui parte pertingens usque Antiochiam, et in orientali habens Turciam. Quæ cum tota esset juris Græcorum, hanc ex magna parte Turci possident, illis expulsis aliam destruxerunt; ubi vero Græci adhuc munitiones obtinent, redditus partiuntur. Tali servitio retinent quod Francorum virtus qui Jerosolymam acquisierunt liberavit; et perdidisset omnia populus iners, sed aurum auro redimens, diversarum gentium conductis militibus se defendit. Semper tamen perdit, sed multa possidens, non potest omnia simul; non enim sufficiunt alienæ vires propriis destituto. Quod nobis Nicomedia prima monstravit, quæ sen-

C tibus et dumis consita, ruinis sublimibus antiquam sui gloriam et præsentium dominorum probat inertiam. Frustra juvabat eam quidam maris profluvius, qui de brachio consurgens, post dietam tertiam in ea terminatur. Ab hac viæ tres dirigunt Antiochiam quantitate dispares, et qualitate dissimiles. Quæ vergit ad sinistram brevior est, si obstacula non haberet, et tribus hebdomadibus finiretur, sed post dies duodecim præterdit Iconium Solistani sedem, nobilissimam civitatem; et post quinque alios, præteritis Turcis, terram Francorum. Robustus autem exercitus fide munitus et multitudine ista contemneret, sed nivibus montium in hieme terreretur. Quæ dexteram tenet, **49** pacatior est et abundantior, sed marinis anfractibus et torrentes timendos in hieme loco nivium et Turcorum. Media vero partis utriusque commodis et dispendiis temperatur; breviori longior, sed tutior, longiori brevior et tutior, sed pauperior. Igitur Alemanni qui nos præcesserant, facto schismate, plures cum imperatore ad sinistram partem sinistro auspicio per Iconium tetenderunt. Reliqui vero eum fratre illius ad dexteram versi sunt, consequentes

omnia sinistrosum. Nobis autem sors media cecidit, utriusque lateris infortunio temperato. Cum igitur ad sinistram relicta Nicæa super lacum ipsius sederemus, Græcorum rumoribus stimulati, post Alemannos properare et properari, viri nobiles ab eorum imperatore post regem missi supervenerunt, qui nobis illos refugisse Nicæam, contra votum nostrum et æstimationem flebiliter retulerunt. Audientes hoc nostri cum stupore dolent, et cum dolore stupent tam robustum exercitum tam subito defecisse, et inimicos Dei, et nostros, de nostris sociis tam leviter triumphasse. Requiritur illi ordinem, modum, seu causam tanti infortunii, sed omnia hæc forsitan dicuntur et improprie; siquidem confusio non habet ordinem, nec excessus modum, nec causam illud quod ratio aliqua non præcedit. Habuit tamen finem et principium malum utrumque, sicut ii qui casum illum potuerunt evadere, docuerunt. Satis juste primo erant accusatores sui ipsorum. Quod nimium in propriis viribus confidebant, qui Deum sæpius, et solito amplius offendeabant. Deinde Constantinopolitanum idolum execrabantur, qui cum dedisset eis viæ conductorem et **50** traditorem, quantum in ipso fuit, Christianorum fidem stravit, paganismum stabilivit, animos illorum timidus animavit, fervorem nostrorum frigidavit. Duci enim Nicæam a duce suo, jussi sunt octo dierum cibariis onustari, tali viatico Iconium perventuri.

Finitis autem diebus et escis, putabant viam similiter finiendam; sed de illius infinitate, obsessi montibus, et eorum scopulis immersi possent capere conjecturam. Tamen a duce, imo truce suo seducti, amplius de crastino in crastinum usque in tertium patiuntur, et in montes invios longius intraduntur. Tandem credens adhuc vivum exercitum jam sepultum, proditor ille nocte per compendia sibi nota fugit, et ad prædam Turcorum maximam multitudinem convocavit. Diluculo igitur insequenti, cum more solito signiferi prævium suum jam irati in eum, quærerent nec invenirent; Turcos subito vident scopulos montium occupasse, dolentes maxime quem quærebant sine sui sceleris digna mercede fugisse. Fiunt hæc nota imperatori, tam relatione suorum quam solis. Consultit itaque in illo articulo sapientes suos, sed tarde, quia non erant de malo bonum, sed de malis levius electuri. Procedendum erat vel recedendum, sed processum fames prohibebat et hostis, et incognita montium labyrinthus; recessum æque fames et opprobrii metus. In hoc tamen erat spes aliqua evadendi, sed cum turpitudine, in alio certa mors sine veritate vel laude. Quid igitur faciet virtus jejuna? Fugiet in Dei servitio quæ non solet in suo? Item procedet, incassum, illico moritura, quæ adhuc servire Deo poterit conservata? Mallet certe mortem gloriosam quam turpem vitam; sed si utramque maculat turpitudine, **51** melius est strennis actibus turpiter conservari, quam turpiter sine correptione finire. Tali conside-

A ratione cedentes Alemanni faciunt quod non solent, recessum damnantes iudicio, concedentes pro tempore, correctionis intuitu; faciunt quod possunt, volunt quod debent. Armantur itaque omnes ad tolerantiam contra famem. Habentes ad esum fessos et morientes equos, et quemdam comitem egregium, Bernardum nomine, solum cum suis ad militiam contra persequentes inimicos. Dum sic redeunt ordinati, augent dietas cibos quærentes, et minuunt vires labor et esuries. Turci vero paulatim eos tentabant, et debilitate cognita, de die in diem acrius infestabant. Tandem comes illustris, laude dignus et luctu, dum fessos exspectat, dum supportat debiles, exercitus quemdam montem pertransiit, et ipse nocte superveniente ultra remansit. Quem ididem Turci a longe circuiunt et sagittant, et sine damno suorum occidunt levius quam sperant. Carebat enim ille vir arcibus et balistis, famesque et labor abstulerat equos veloces armatis. Nolebant Turci manu ad manum congregari, nec ille habebat arma quibus a longe posset defendi, nec armatos in hostes ferre poterant equi jejuni. Plangenda nimis est juvenus agilis, quæ sæpius extracto gladio, vervecum pelles habens pro scuto, dum velociter et audacter currit in hostem, in medio itinere offendit mortem volentem. Dum papa sanctus accipitres et canes prohibuit armisque militum et vestibus modum imposuit, sicut jussit sapienter et utiliter, sic qui ejus imperio non consensit, stulte et inutiliter. Sed æque utinam pedites instruxisset, retentisque debilibus, fortibus quibusque pro pera **52** gladium, et pro baculo arcum dedisset, quia semper debiles et inermes suis sunt onus, hostibus præda. In crastinum comes requiritur, qui ad defensionem suorum ultro se solebat offerre, et discitur illum sero ad exercitum non venisse, sed in via cum suis Turcorum jaculis interiisse. Plangunt omnes mortem illius, de cujus viribus et consilio plurimum confidebant, et quia mors similis immineret universis.

Armantur itaque omnes qui poterant, et fame et hoste solito acrius debacchante properant. Turci enim jam nihil a longe metuunt, ubi arcus non esse, et equos veloces agnoscunt. Ergo non solum postremos urgebant, sed etiam primos et medios sagittabant. Non possum describere damna itineris, in quo ipse imperator vulneratus duabus sagittis, ubi properantibus aliis remanent debiles, et in turba media pluvia sagittarum nequit inermes. Sic tandem venere Nicæam morientes. Ibi currunt ad escas famelici, quas sicut in tali necessitate poterant, nimium charas vendebant Græci, spatas et loricas requirentes, non aurum, ut penitus nudarent exercitum. Cujus pars maxima viribus consumptis, et rebus perditis repatriare volens, Constantinopolim ivit; sed antequam possent habere vel forum vel transitum, eorum plusquam triginta millia, sicut andivimus, fames occidit. Imperator vero solatio destitutus humano, et præsumens adiutorium de divino, constanti animo tendit post regem, ad